

Лексичні теми, запропоновані для засвоєння в обох варіантах, є абсолютно ідентичними. Однак, у другому варіанті паралельно із вправами, спрямованими на розвиток навичок усного мовлення, пропонуються завдання на ознайомлення учнів з буквами власне українського алфавіту та вводяться вправи з читання і письма. Пропоновані завдання, крім формування навичок каліграфічного письма й уміння читати, сприятимуть фіксації у пам'яті учнів зорового образу виучуваних слів, що позитивно позначиться на рівні їхнього мовленнєвого розвитку. Структура ж розташування матеріалу на сторінках підручника не зазнає принципових змін.

Такий підхід до створення підручника для першого класу, на нашу думку, дозволить значно збагати активний словниковий запас учнів і сформувані в них початкові навички зв'язного мовлення, що стане важливим підґрунтям для подальшої роботи, спрямованої на розв'язання кінцевої мети навчання – забезпечення сформованості основ комунікативної та лінгвістичної компетенції учнів на рівні випускників початкових шкіл з українською мовою навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2011. – № 7. – С. 1-18.
2. Учебные программы для общеобразовательных учебных заведений с обучением на русском языке. 1-4 классы. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012.

О.М. КОВАЛЕНКО. ПУТИ ОПТИМИЗАЦИИ ИЗУЧЕНИЯ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА КАК ГОСУДАРСТВЕННОГО В СОВРЕМЕННОЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Резюме. В статье раскрываются концептуальные подходы, положенные в основу создания нового поколения учебников по украинскому языку для школ с русским языком обучения.

Ключевые слова: начальная школа, учебник, государственный язык.

O.M. KOVALENKO. WAYS TO OPTIMIZE LEARNING UKRAINIAN AS STATE LANGUAGE IN MODERN PRIMARY SCHOOL

The summary. The article reveals concept approaches which form the basis for development of a new generation of Ukrainian language textbooks for schools with Russian as the language of instruction.

Key words: elementary school, textbook, the official language.

Рекомендовано до друку.

Д-р пед. наук, доц. Н.І. Богданець-Білоskalенко.

Одержано редакцією 21.02.2017 р.

УДК: 371. 214. 114: 82 (045)

О.Ю. ПРИХОДЬКО

ПРИНЦИПИ ІНТЕГРАЦІЇ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (НА МАТЕРІАЛІ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ)

Резюме. У статті на основі нового Стандарту загальної середньої освіти, що одержав назву «Нова українська школа: основи Стандарту освіти», окреслено вектори розвитку Нової української школи (НУШ), обґрунтовано потребу викладання шкільних дисциплін на основі формування та інтеграції ключових життєвих компетентностей. На прикладі мовно-літературної освітньої галузі, зокрема в контексті уроків української літератури, запропоновано методіку моделювання проблемної ситуації на матеріалі окремих текстів, передбачених навчальними програмами з української літератури, що є сприятливими для формування ключових життєвих компетентностей.

Ключові слова: Нова українська школа, Стандарт освіти, ключові компетентності, інтеграція, мовно-літературна освітня галузь, українська література.

Переформатування української школи ХХІ сторіччя зумовлене глобалізаційними процесами, викликами сьогодення, перед якими опиняється молода людина в умовах постінформаційного простору. На сьогодні існує кілька дефініцій на позначення поняття нового типу суспільства, яке прийшло на зміну індустріальному, зокрема: суспільство «3-ї хвилі» або суперіндустріальне суспільство (О. Тоффлер), постіндустріальне суспільство (Д. Белл), суспільствознаць (П. Дракер), мережеве суспільство (М. Кастельс) [1, 44]. Йдеться про суспільство тотального засилля інформаційних і комунікаційних технологій, де обмін інформацією не має часових і територіальних кордонів. У такому суспільстві пріоритетними є культ знань і наукові дослідження, спрямовані на високотехнологічне виробництво. Це ставить високу планку конкурентоспроможності молодій людині – спочатку випускника школи, а потім – вишу.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки зазначено, що «сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а і здатності самостійно їх застосовувати в нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян» [5].

© О.Ю. Приходько, 2017

Проблемі компетентнісного навчання в сучасному освітньому процесі присвячені праці В. Болотова, Н. Бібік, Л. Красвського, Л. Варзацької, Л. Кратасюк, М. Красовицького, Т. Окуневич, М. Олійник, Л. Пироженко, О. Пометун, Т. Симоненко, Л. Щербини. Формуванню мовної особистості учня на компетентнісній основі – науково-методичні студії Л. Базиль, Н. Голуб, О. Горошкіної, О. Куцевол, Л. Мацько, М. Пентилюк, О. Семенов. Однак на сьогодні в умовах реформування сучасної школи і створення нової концепції її розвитку постала проблема розробки теоретичної моделі навчання на основі формування ключових життєвих компетентностей, представлена системою форм, методів і прийомів її реалізації в контексті мовно-літературної освітньої галузі.

Мета дослідження – на основі аналізу концепції нової української школи (НУШ) подати методичні рекомендації до формування життєвих компетентностей, зокрема компетентностей спілкування рідною державною мовою та спілкування іноземними мовами на уроці української літератури.

Проблема шкільної реформи і зміни формату викладання шкільних дисциплін давно вже є актуальною. Із червня 2016 року розпочався процес розробки і створення нового Стандарту загальної середньої освіти. У першій версії пілотного проекту, що одержав назву «Нова українська школа: основи Стандарту освіти», групою експертів, що працювала над розробкою документу, було окреслено такі основні вектори розвитку нової української школи (НУШ):

1. Інтегрованість змісту освіти на основі ключових компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві.
2. Упровадження інноваційних методик навчання.
3. Вмотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно.
4. Педагогіка партнерства учня і вчителя.
5. Наскрізний процес виховання, який формує цінності.
6. Децентралізація як ефективне управління, що надасть школі реальну автономію.
7. Сучасне освітнє середовище, що базується на ІКТ.

У вступному слові до Стандарту освіти НУШ міністр освіти і науки України Лілія Гриневич, окреслюючи провідну концепцію проекту, зазначила: «Нова українська школа стане можливою лише тоді, коли ми змінимо саму сутність освітнього процесу – від багаторічних розмов про «компетентнісний підхід» перейдемо до щоденного пошуку таких видів навчальної діяльності, які сприяли б невинному поступові кожного учня і кожної учениці» [4, 5].

Таким чином, в основі Концепції нової української школи (НУШ) – перехід від школи знань до школи компетентностей. Це означає, що нова українська школа орієнтуватиметься не на знання, а на вміння і навички.

«Рекомендаціями Європейського Парламенту та Ради Європи» ще в 2006 році було окреслено вісім ключових груп компетентностей освіти упродовж життя, що мають бути наскрізними у змісті всіх навчальних предметів.

1. Спілкування рідною / державною мовою.
2. Спілкування іноземними мовами.
3. Математична компетентність та основні компетентності у природничих науках, екології і технологіях:
 - (А). Математична компетентність.
 - (Б). Компетентності у природничих науках, екології і технологіях.
4. Інформаційно-цифрова компетентність.
5. Уміння вчитися впродовж життя.
6. Соціальна та громадянська компетентності.
 - (А). Соціальна компетентність для здоров'я і добробуту.
 - (Б). Компетентності для демократичного громадянства.
7. Ініціативність і підприємливість.
8. Обізнаність та самовираження у сфері культури [3, 4].

Зазначені ключові компетентності пронизують усі освітні галузі та навчальні предмети. Формування життєвих компетентностей дитини через зорієнтовані на практичну діяльність уміння і навички – головне завдання вчителя.

Мовно-літературну освітню галузь формує курікулум навчальних дисциплін, до яких входять українська мова, українська і зарубіжна літератури.

За концепцією НУШ, результати навчання мовно-літературної освітньої галузі передбачають формування таких умінь і навичок в учня / учениці, завдяки яким він / вона

- використовує українську мову як державну для духовного, культурного й національного самовияву;
- обирає й застосовує доцільні комунікативні стратегії для досягнення життєвих цілей;
- сприймає, розуміє, систематизує, перетворює та використовує інформацію з різних джерел;
- висловлює думки, почуття та погляди в різних комунікативних ситуаціях, дотримуючись норм української мови;
- аналізує, інтерпретує, критично оцінює тексти різних видів, генерує і впорядковує інформацію для створення текстів різного призначення;
- сприймає літературний твір як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого досвіду, як вияв національної ідентичності та міжкультурної комунікації, отримує задоволення від процесу читання;
- застосовує різні стратегії для вдосконалення майстерності щодо володіння державною і рідною мовами [4, 25].

Ми хотіли б зупинитися на представленні можливостей інтеграції ключових компетентностей у процесі вивчення української літератури. Формування певної компетентності базується на навчальних ресурсах. На

прикладі української літератури ми спробували визначити й окреслити ресурсне наповнення щодо формування кожної з компетентностей, а зокрема, окремі приклади текстів, передбачених навчальними програмами з української літератури для 5-9-х та 10-11 класів, методикою моделювання проблемної ситуації.

Першою із компетентностей, якими учень має оволодіти упродовж життя, є спілкування рідною державною мовою. У результаті опанування цією компетентністю в учнів формується таке ставлення (під поняттям ставлення розуміємо певний світоглядний імператив, переконання дитини): «поцінування української мови як державної – чинника національної ідентичності. Готовність активно послуговуватися українською мовою в усіх царинах життя» [4, 25].

Навчальні ресурси, завдяки яким формуватиметься ця компетентність, передбачають «текстоцентризм, дискусію, дебати ... щодо ролі державної / рідної мови» [4, 25]. Яскравим зразком тексту, на матеріалі якого вчитель формує цю компетентність, є комедія Миколи Куліша «Мина Мазайло», що має статус філологічної.

Проблематику комедії формують дискусії героїв навколо української мови (українофобка тьотя Мотя з Курська, яка переконана, що краще бути «ізнасілованою» ніж «українізованою», ультрапатріотичний дядько Тарас, Мокій і, звичайно, Мина Мазайло як утілення комплексу малоросійства). Фактично, персонажі п'єси є маркерами різних точок зору щодо вияву української ідентичності та доцільності функціонування української мови. Цей текст є максимально сприятливим для створення проблемної ситуації, як одного з ключових методів формування компетентностей.

У Стандарті НУШ зазначено: «Серед пропонованих підходів, які допоможуть формувати компетентності, – проблемне навчання, за якого засвоєння знань не передує формуванню вмінь, а відбувається через потребу дитини розв'язати конкретну життєву або змодельовану й наближену до життя проблему» [4, 19]. Тому створення проблемної ситуації на уроці – є провідним методичним прийомом у формуванні компетентностей. Учителю варто змодельовати проблемну ситуацію так, щоб учень сам опинився в епіцентрі дискусії, стимулювати 11-тикласників до дебатов, акцентувавши на актуальності проблематики п'єси сьогодні.

Сприятливим матеріалом для формування компетентності спілкування рідною державною мовою також є цілий комплекс поезій, які вивчаються, починаючи з 5 класу, і репрезентують тему культивування поваги до рідної мови, слова. (Д. Павличко «Ти зрікся мови рідної», «О рідна мово, хто без тебе я», «Якби я втратив очі», «Вірші з Монголії», Олександр Олесь «О слово рідне! Орле скутий!», В. Голобородько «Наша мова», І. Малкович «Свічечка букви ї» тощо).

Проблемну ситуацію вчителю варто моделювати через дискусію про людей, які зрікаються рідної мови, національний нігілізм, ситуацію білінгвізму в Україні сьогодні.

Формуванню компетентності спілкування рідною державною мовою сприятимуть також текстоцентричні дослідницькі учнівські проекти, що передбачають через художні тексти дослідження школярами різних шарів лексики української мови. Зокрема, діалектизмів – через тексти В. Стефаніка (новела «Камінний хрест») та М. Коцюбинського (повість «Тіні забутих предків»), синонімів (поема І. Котляревського «Енеїда»), різних видів української фразеології, прислів'їв і приказок (поема І. Котляревського «Енеїда», драма «Наталка Полтавка», роман Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»).

Створенню проблемної ситуації на уроці сприятиме дослідження такого мовного явища, як суржик, через тексти, герої яких послуговуються мовним покручем (Виборний «Наталка Полтавка», Грандалєєв «Мартин Боруля» тощо).

Учителю доцільно запропонувати учням розкрити сократівську тезу «Заговори, щоб я тебе побачив» через мову персонажів твору, поставити проблемне запитання: як мовлення персонажа його характеризує?

Компетентність спілкування іноземними мовами вимагає від учнів «розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов; усвідомлення того, що, вивчаючи іноземну мову, ми збагачуємо рідну, готовність до міжкультурного діалогу, відкритість до пізнання різних культур» [2, 25]. Навчальні ресурси, на яких базується розвиток цієї компетентності – «зіставлення текстів українськомовних перекладів літературних творів та оригіналів» [2, 25].

Максимально сприятливою для формування цієї компетентності є творчість поетів-неокласиків, що вивчається в 11 класі. Зокрема перекладацька діяльність М. Рильського та М. Зерова. Досліджуючи риси неокласицизму в оригінальних поезіях М. Рильського і М. Зерова, варто звернутися до синхронного аналізу оригіналів текстів світових класиків та їх перекладів, здійснених цими поетами.

Благодатним матеріалом для формування компетентності спілкування іноземними мовами, за умови знання учнями відповідних іноземних мов у профільних класах, є такі тексти: М. Рильський – переклади з російської, польської – «Євгеній Онегін» (О. Пушкін), «Пан Тадеуш» (А. Міцкевич), В. Сосюра – «Я пам'ятаю мить чудову» (О. Пушкін), Борис Тен – «Іліада», «Одіссея» (Гомер), Ю. Андрухович – «Ромео і Джульєтта», «Гамлет», сонети (У. Шекспір) тощо.

За таким же принципом здійснюється ресурсне наповнення до формування усіх життєвих ключових компетентностей.

Наше дослідження не претендує на вичерпність і повноту, а є лише спробою окреслити потенціал можливостей для інтеграції ключових компетентностей на прикладі мовно-літературної освітньої галузі, а зокрема компетентностей спілкування рідною державною та іноземними мовами на уроці української літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василюк А.В. Про роль ключових компетентностей у сучасній освіті / А.В. Василюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2014. – Вип. 31. – С. 44-46.

2. Гаряча С.А. Формування в учнів ключової компетентності «уміння вчитися» відповідно вимог нових державних освітніх стандартів / С.А. Гаряча. – Черкаси: ЧОПОПП, 2014. – 48 с.
3. Ключові компетентності для освіти впродовж усього життя. З рекомендацій Європейського парламенту та Європейської Ради / пер. О.Є. Гарцули // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2010. – №1. – С.4-10.
4. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. – Львів, 2016. – 64 с.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>. – Назва з екрану.

А.Ю. ПРИХОДЬКО. ПРИНЦИПЫ ИНТЕГРАЦИИ КЛЮЧЕВЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В КОНЦЕПЦИИ НОВОЙ УКРАИНСКОЙ ШКОЛЫ (НА МАТЕРИАЛЕ ЯЗЫКОВО-ЛИТЕРАТУРНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОБЛАСТИ)

Резюме. В статье на основе нового Стандарта общего среднего образования, который получил название «Новая украинская школа: основы Стандарта образования», определены векторы развития Новой украинской школы (НУШ), обоснована необходимость преподавания школьных дисциплин на основе формирования и интеграции ключевых жизненных компетентностей. На примере языково-литературного образовательной отрасли, в частности в контексте уроков украинской литературы, предложена методика моделирования проблемной ситуации на материале отдельных текстов, предусмотренных учебными программами по украинской литературе, что является благоприятными для формирования ключевых жизненных компетентностей.

Ключевые слова: Новая украинская школа, Стандарт образования, ключевые компетентности, интеграция, языково-литературная образовательная отрасль, украинская литература.

O.Yu. PRYKHODKO. SOME PRINCIPLES OF MAJOR COMPETENCES INTEGRATION WITHING THE CONCEPT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL (BASED ON EDUCATIONAL LINGUISTIC MATERIAL)

The summary. The paper outlines vectors of the new Ukrainian school development based on the new Secondary Education Standard entitled «New Ukrainian School: Principles of Educational Standards». The necessity for teaching school disciplines on the basis of major life competences formation and integration is outlined. Using linguistic education as an example, in particular, Ukrainian Literature lessons, a procedure is suggested for problem situation modeling based on the material of individual texts provided for within Ukrainian Literature training programs, which is favour able to the development of major life competences.

Key words: new Ukrainian school, Educational Standard, major competences, integration, linguistic education, Ukrainian literature.

Рекомендовано до друку.

Канд. пед. наук, доц. Н.М. Сіранчук.

Одержано редакцією 28.02.2017 р.

УДК: 37. 033 - 053. 5

Г.М. СЕМАШКІНА, Н.В. ХАРЕЧКО

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Резюме. У статті розглядається проблема формування природознавчої компетентності молодших школярів під час засвоєння інтегрованих знань про тваринний світ з використанням словникової роботи.

Ключові слова: природа, тваринний світ, терміни, поняття, міжпредметні зв'язки, словникова робота.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний рівень вимог суспільства до загальноосвітньої школи обумовлює необхідність якісного покращення навчально-виховного процесу в початковій школі. Одним із напрямків у розв'язанні цього завдання є формування дієвих природничих знань молодших школярів [1, 6-19; 4].

Для цього вчителі (особливо в місцях, де спостерігається білінгвізм) мають знати правильну назву об'єкта чи явища природи (обома мовами).

Тому конче потрібна фахова література українською мовою, де дається доступне тлумачення природознавчих термінів і понять, пов'язаних із життєвим досвідом молодших школярів.

Актуальність укладання списку природознавчих термінів для дітей молодшого шкільного віку не викликає сумніву, особливо для південного регіону, де спостерігається двомовність (полімовність). Це обумовлено наявністю на території Херсонської області певної кількості внутрішньо переміщених осіб з Криму та Сходу України, які переважно самі (та їх діти) розмовляють російською мовою.

Страждають педагоги, а найголовніше – діти, які опинились в ситуації, коли батьки, прагнучи дати освіту державною мовою, намагаючись допомогти у навчанні та вихованні, змушені гальмувати свої позитивні

© Г.М. Семашкіна, Н.В. Харечко, 2017